

Р. М. Богачев

кандидат філософських наук, доцент,
докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при Президентові України

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ САМООРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Нові основні суспільні відносини у форматі діалогу, співпраці як основа суб'єкт-суб'єктних взаємин, поліфонія суб'єкт-суб'єктних взаємин у сфері «живого спілкування» стають основою формування нових підходів і механізмів самоорганізації суспільних систем та суспільного розвитку в цілому. Запропонована методологічна основа моделі опису процесів самоорганізації суспільних систем стає підставою для напрацювання відповідних інструментів управління суспільними системами й суспільним розвитком у цілому. Теоретичне доопрацювання та практичне впровадження запропонованого підходу щодо розробки стратегії розвитку-самоорганізації суспільної системи обґрунтовує подальший напрям наукового пошуку – механізми й практику самоорганізації в напрямі гармонізації її сутності та форм процесів суспільного розвитку.

Ключові слова: розвиток, суспільна система, інтеграція, дезінтеграція, модель, мереживо взаємозв'язків та відносин.

Постановка проблеми. Після становлення феномена міжнародної економіки в 1950–1960-ті роки технократична еліта під гаслами глобалізації знижує культурну різноманітність суспільства, знищуючи рудименти дотехнічної культури: формуються наднаціональні мегаполіси, в основі яких лежать раціоналізація виробництва та споживання за принципами «одне й те саме для всіх» тощо.

З 1980-х років економічна еліта вже під гаслами неолібералізму починає «монетарну» революцію та демонтаж усіх «неринкових» соціально-економічних, суспільно-політичних і соціокультурних форм. На тлі процесів глобалізації за умов тотальної лібералізації всіх сфер суспільного життя розгортаються різні модули соціальної дезінтеграції, що потребують урахування в плануванні й управлінні процесами децентралізації влади та організації ефективного публічного адміністрування.

Сучасна картина світу характеризується сполученням глобального та локального: з одного боку, поставанням єдиної економічної системи (І. Валлерштайн, Дж. Бенігер), наростанням суспільних проблем (В. Вернадський, Т. де Шарден, П. Дракер), формуванням єдиного інформаційного простору (А. Тоффлер, Д. Белл, А. Турен), загостренням проблем незбалансованості виробництва, споживання й розподілу

(Дж. Гелбрейт, В. Афанасьєв) тощо, а з іншого – втратою джерел розвитку в межах класичної парадигми детермінованої економіки, формуванням відносно самостійних взаємопов'язаних підсистем, розвитком плюралізму в інституційній сфері, появою самостійних соціальних і релігійних спільнот, плюралізмом культурних форм тощо.

У методології досліджень процесів самоорганізації суспільних систем очевидними є такі моменти: по-перше, відхід від діяльнійності сутності суб'єкта до менш динамічної детермінації станом інфраструктури, інституційних утворень; по-друге, заміна людини статистичними ансамблями, що знаходить відповідність між інституціалізацією цінностей і соціалізацією суб'єктів у статистиці без динаміки; по-третє, абсолютизація процесів репродукування зв'язків на поверхні системи, коли причинно-наслідкові зв'язки й закономірності, критерії об'єктивності, етичності та естетичності остаточно нівелюються ідеями «спонтанного порядку», концепцією суб'єктивних очікувань і критеріями корисності, універсальності.

Саме тому результати глобалізації все частіше ставляться під дуже серйозний сумнів. Так, глобалізація як соціально-економічна інтеграція світового економічного простору супроводжується його фрагментацією. Аналогічні процеси

протікають на національному та регіональному рівнях.

У чому ж причина цього? Сучасні однобічні аналітичні методи суспільних наук спрямовуються винятково на теоретичний аналіз, який не передбачає наступний синтез, а лише аналітичне розділення на специфічні, характерні для об'єкта дослідження форми існування. Саме абсолютизація аналітичних методів, надання синтезу другорядної ролі є основною причиною того, що сучасні методи дослідження процесів формування й розвитку соціальних систем переставляють відповідати змісту діяльності людини, що саме зумовлює негативні наслідки.

У результаті цього на рівні суспільних систем загалом і конкретних інтеграційних форм зокрема досить серйозною проблемою стає різниця між юридичними практиками та сутністю процесів інтеграції, що є наслідком невідповідності між змістом і реалізованою формою інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недосконале розкриття зв'язку між змістом та організаційними формами розвитку соціальних систем простежується в поглядах на роль і сутність синергетичних ефектів, синергізму. Ще в 1960-ті роки І. Ансоффом [1] звернуто увагу на синергізм. У 1980-ті роки М. Портер та Р. Картер [18; 24] обґрунтовують необхідність управління взаємозв'язками напрямів бізнесу як сутності стратегії корпоративного рівня. У 1990-ті роки Г. Хемел та К. Прахалад [25] продовжують вивчення концепції синергізму на основі ресурсного підходу. Однак результати емпіричних досліджень синергетичних ефектів не завжди збігаються з теоретичними висновками та не є однозначними.

Результати праць фахівців із теорії управління М. Александера, М. Гулда, Е. Кемпбелла, А. Сет, [23; 27] є досить суперечливими: зосереджуючись на розгляді сучасної організації в аспекті економічності й ефективності, вони ставлять на другий план інші, не менш значущі аспекти діяльності (соціальний, гносеологічний, естетичний, етичний тощо).

Поступово в суспільній свідомості утверджується остаточна зневіра в модернізацію та раціоналізацію. Тому в межах футурологічного напрямку (О. Флехтхейм) і так званих соціально-інституціональних технократичних концепцій з'являється близько 20 визначень із префіксом «пост-»: «постбуржуазне суспільство» Р. Дарендорфа, «посткапіталістичне суспільство» Р. Ліхтхейма й К. Боулдінга, «постцивілі-

заційне суспільство» Г. Кана та «постсучасне суспільство» А. Етціоні тощо. У філософії така позиція називається *технократичною ідеологією*, а в економічній теорії – *технократичним детермінізмом*. Саме вони лежать в основі всіх теорій індустріального (Дж. Гелбрейта), постіндустріального (Д. Белла), суперіндустріального (Е. Тоффлера), технотронного (З. Бжезинського), інформаційного (Т. Умесао), постекономічного суспільства тощо [1; 12; 22].

Ці теорії знаходять подальший розвиток у теоріях суспільства знання М. Кроуфорда, економіки знання Ж. Сапіра й В. Іноземцева; у поняттях «революція оцінки знання», «вартість, створена знанням» Т. Сакаї, «економіка, заснована на знаннях» Д. Куа, «суспільство науки», «суспільство інформатики та зв'язку», «техносупільство» Р. Крайбіха, «електронно-цифрове суспільство» Д. Танскотта, «індустрія знання» Т. Махлупа. Ці вчені до основних критеріїв розвитку суспільства як соціальної формації відносять такі: *економічний* (як рух до інформаційного суспільства), *технологічний* (як проникнення технологій у всі сфери життя), *соціальний* (як зміну поведінки під впливом інформації), *політичний* (як створення глобального форуму рядових громадян), *культурний* (як взаємопроникнення культур) [8].

Саме в цьому напрямі автор теорії соціальних систем Т. Парсонс синтезує теоретичні підходи М. Вебера, Г. Зіммеля, Е. Дюркгейма, В. Парето, А. Маршалла, З. Фрейда [6; 20; 21] та пропонує загальну теорію дії (структурний функціоналізм). Розвиток цього підходу – неоеволюціоністська порівняльна соціологія різних суспільств – також не визначає та не обґрунтовує чіткий зв'язок і роль змісту суспільної діяльності щодо організаційної форми процесів розвитку.

Також варто зупинитись на виникненні на початку 1970-х років *діяльнісного підходу* (С. Батенін, Е. Ільєнков, В. Іванов, Г. Давидова, М. Каган, Л. Зеленов [10; 11]), який спрямовується на доведення принципу діяльності до принципу самодіяльності, розуміння останнього як субстанційної характеристики соціуму, визнання невідворотності трансформації діяльності у творчість і конструювання останньої у формі практичної всезагальності.

Саме в окресленому напрямі в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття завдяки розвідкам Г. Батіщева, В. Босенко, Е. Ільєнкова, А. Канарського, М. Ліфшиця, М. Мамардашвілі, І. Муратова, А. Мельниченко, Л. Науменка,

Б. Новікова [2; 3; 4; 9; 13; 14; 16] формується творчий підхід, який обґрунтовує, що в основі сучасної суспільної системи, її розвитку лежить рефлексія власної сутності, поступовий перехід до усвідомлення себе як форми взаємодії суб'єктів, що має на меті стимулювання діяльності/самодіяльності/творчості.

Однак і на цьому шляху інформаційного шуму поки що більше, ніж практичних надбань. Це є наслідком очевидної обмеженості методологічних засад сучасних суспільних і політичних теорій, у тому числі теорії управління, які не можуть відповісти на виклики сьогодення: визначити, а тим більше передбачити причини того, чому процеси суспільного розвитку в політиці, економіці, соціумі невідворотно призводять до кризових або просто регресивних процесів у суспільному житті, до деградації соціальних систем загалом.

Мета статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні принципів, визначенні методології та розробці методичного апарату дослідження процесів самоорганізації суспільних систем у напрямі забезпечення цілісного, всебічного й гармонійного поставання людини та розширеного суспільного відтворення взагалі з позицій діяльнісного й творчого підходів.

Виклад основного матеріалу. За результатами дослідження ґенези процесів самоорганізації суспільних систем нами визначено відповідні етапи розвитку суспільних систем (виробництво речей – виробництво ідей – продукування людей) щодо вирішення суперечності змісту та суспільної форми самоорганізації.

Це дає змогу віднести до принципів самоорганізації суспільних систем такі: перманентний розвиток; системність, науковість та адекватність; саморегулювання й самонастроювання адекватних і гармонічних взаємодій; перехід від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних, а далі – суб'єктно-суб'єктних взаємодій; переорієнтацію від стимулювання діяльності на розгортання самодіяльності, а далі – творчості; іманентний характер; прозорість, зрозумілість, постійне вдосконалення; стимулювання мобільності; *мережування* як процес гармонізованих та адекватних взаємодій; *мереживо* як форму здійснення самоуправління, саморегулювання; перехід від *авторитета влади* до *влади авторитету конкретної професії*, а далі – *влади конкретного виду творчості*; творчість як *розподіл самодіяльності* та *самодіяльнісний розподіл* у формі практичної всезагальності.

Відповідно до теоретико-методологічної бази творчого підходу нами зроблено такі припущення, що лягли в основу дослідження процесів самоорганізації:

1) суспільні системи можна розглядати як механізм контролю суспільного простору певного ланцюга суспільного відтворення на основі встановлення відповідних організаційно-економічних зв'язків між учасниками;

2) до основних типів інтеграційних процесів можна віднести інсорсінговий, аутсорсінговий та віртуальний;

3) організаційно-економічні зв'язки виступають формотворчим фактором розвитку соціальних систем;

4) спосіб інтеграції в суспільний простір визначає тип стратегії розвитку, а організаційно-економічні зв'язки зумовлюють форму й механізм реалізації.

З використанням праць С. Болотова, В. Герасимчука, В. Єфремова, Б. Мільнера [5; 7] запропоновано *модель опису процесів самоорганізації соціальних систем*, у якій процес саморозвитку залежить від змін зовнішніх умов та внутрішніх чинників. Безумовно, кожен з етапів має історичну обумовленість і цільову спрямованість, що знаходить втілення в певних показниках, які виступають критеріями кореляції, врівноваження й гармонізації взаємозв'язків на певному рівні цілісності, всебічності та істинності зв'язків у соціальних системах (див. таблицю 1).

Процеси формування суспільних систем через інтеграцію є органічним етапом еволюції процесів диференціації. В історичному контексті, наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, з метою поєднання інтересів учасників спочатку формуються жорсткі ієрархічні структури «конгломеративного» типу (сектори 1–3), відбувається перехід від ресурсних до технологічних конкурентних переваг; домінують жорсткі формальні зв'язки, значна централізація управління, суто матеріальні важелі мотивації діяльності, система планування та майже повна закритість щодо зовнішнього середовища.

Метою є отримання й утримання контролю за існуючим вартісним ланцюгом (нерозвиненою формою ланцюга суспільного відтворення) і ресурсами, а також запобігання впливам ззовні (тобто реактивна поведінка щодо зовнішнього впливу й інсорсінговий тип інтеграції). Такі структури здатні функціонувати лише в стабільному зовнішньому середовищі, регулювання в якому здійснюється винятково завдяки механізм-

мам цінової конкуренції, жорстким формальним стосункам, домінує екстенсивний тип розвитку.

У подальшому значне пожвавлення зовнішнього середовища (1940–1970-ті роки), що супроводжується бурхливими диференційними процесами з ускладненням взаємозв'язків (у тому числі спеціалізації), відповідний перехід від стабільного до змінного зовнішнього середовища (сектори 4–6) зумовлює розгортання процесів інтеграції, які сприяють створенню умов для вивчення зовнішнього середовища й активного реагування на дію зовнішніх факторів на основі всебічного дослідження існуючих взаємозв'язків і погодження інтересів учасників – елементів соціальної системи не лише окремого виробничо-комерційного утворення, а й певних ділянок соціально-економічного та суспільно-політичного простору ланцюга суспільного відтворення. Це вимагає певного рівня децентралізації та впровадження «м'яких» механізмів управлін-

ня, у тому числі стратегічного планування, стимулювання активності персоналу тощо.

Наука постає основною продуктивною силою суспільства, з'являються нові організаційні форми інтеграції, сформовані з використанням організаційно-економічних відносин (багатонаціональні корпорації та дивізіональні структури управління – сектори 4–6), нові методи управління й погодження інтересів учасників. Це дає змогу переходити до рівня інноваційних переваг, використовувати механізми нецінової конкуренції, постійно визначати нові потреби та розробляти під них відповідні послуги й продукцію, погоджувати дії учасників: контроль бізнес– і суспільного простору й ресурсів через інсорсінговий тип інтеграції з елементами аутсорсінгу, тобто за рахунок забезпечення певного рівня цілісності, всебічності й істинності взаємозв'язків.

Подальше пожвавлення конкурентної боротьби, формування міжнародної економіки та

Таблиця 1

Модель опису процесів самоорганізації соціальних систем

	Сектор 1	Сектор 2	Сектор 3	Сектор 4	Сектор 5	Сектор 6	Сектор 7	Сектор 8	Сектор 9
Тип зовнішнього середовища	Повторення	Стабільний	Звичайний	Розширений	Змінний	Швидкозмінний	Непостійний	Непередбачуваний	Неочікуваний
Тип інтеграції	Інсорсінговий			Аутсорсінговий			Віртуальний		
Організаційна форма	Жорсткі ієрархічні структури «конгломеративного» типу			Ієрархічні ринково-орієнтовні структури «корпоративного типу» з елементами проектного управління			Консорціум	Стратегічний альянс	Організація без меж
Домінуючі відносини	Виробничі, відносини власності		Техніко-економічні		Організаційно-економічні			Соціально-економічні	
Організаційна структура	Лінійна	Лінійно-функціональна	Дивізіональна	Матрично-проектна	Матрично-функціональна	Ринково-стратегічна	Множинна	Адаптивна	Мереживо
Ступінь формалізації зв'язків	Жорстка регламентація, формальні зв'язки	Напівжорстка регламентація зв'язків	Помірна регламентація зв'язків	Помірна регламентація з використанням неформальних зв'язків	М'яка регламентація з неформальними зв'язками	Більшість неформальних зв'язків за незначної регламентації	Мінімальна регламентація та неформальні зв'язки	Творча діяльність з мінімальною регламентацією зв'язків	Творча діяльність без регламентації
Рівень автономії	Менше 10%		10–50%		51–70%			Більше 70%	
Ступінь відкритості	Внутрішня замкненість	Виробничі зв'язки за жорстким регламентом	Виробничі зв'язки за змінним регламентом	Обмежене співробітництво із зовнішнім середовищем	Співробітництво із зовнішнім середовищем	Масштабне співробітництво із зовнішнім середовищем	Різноманітні зовнішні зв'язки	Партнерська діяльність з іншими організаціями	Мережева організація. Неформальна структура
Ступінь використання неформальних зв'язків	Формальні зв'язки	Формальні зв'язки, що змінюються	Формальні зв'язки з використанням неформальних контактів	Функціонально-орієнтовні зв'язки	Змішані зв'язки з обмеженою формалізацією	Поєднання формальних та неформальних зв'язків	Вільні зв'язки	Неформалізована	Неформалізована
Кадровий потенціал	Орієнтація на минулий досвід	Збереження організаційних центрів	Спрямування до реакції на зміни	Уміння вирішувати організаційні проблеми	Професійна майстерність	Схильність до ризику	Вирішення стратегічних проблем	Стратегічне мислення	Творчий пошук

глобалізація суспільно-політичного простору, прискорення змін та ускладнення навколишнього середовища зумовлюють усвідомлення обмеженості екстенсивного розвитку й необхідність координації дій багатьох учасників соціальної системи (значно ускладнюється процес погодження інтересів, поступово переходячи до етапу їх гармонізації). Виникає нагальна потреба в більш тісній співпраці, партнерстві, переході до використання партнерських конкурентних переваг. Саме з появою нового елемента продуктивних сил – інформації та знання – закінчується «епоха конгломератів» і починається бурхливий розвиток інтегрованих форм, у яких домінують організаційно-економічні відносини (транснаціональні корпорації з матричними організаційними структурами) та стратегічне управління, децентралізована система управління, неформальні стосунки, механізми мотивації самодіяльності. Такі структури спрямовуються на створення власного бізнесу – і суспільного простору, контроль взаємозв'язків через аутсорсинговий тип інтеграції за рахунок забезпечення вищого рівня цілісності, всебічності й істинності взаємозв'язків.

Глобалізація та лібералізація ринків, міжнародний характер конкурентної боротьби (сектори 7–9) зумовлюють перехід до «організацій без жорстких меж», тобто необхідно враховувати взаємозв'язки всього процесу суспільного відтворення. Тому великі суспільні системи з елементами ієрархії взагалі стають нездатними адекватно й своєчасно реагувати на зміни в навколишньому середовищі, а тому для самозбереження та свого розвитку вони стають невід'ємною частиною цього середовища, заперечують власні межі (злиття із соціально-економічним простором процесу суспільного відтворення – віртуальний тип інтеграції), мають тенденцію до перетворення на мережу. Саме в цьому полягає зміст процесу створення «організацій без меж»: на рівні організацій – створення договірних об'єднань (консорціуми, альянси (сектори 7–8) тощо), а на рівні суспільства, соціальних систем і всередині крупних організацій – виникнення мережевих або «сітьових» структур (сектор 9), що базуються на творчій співпраці їх учасників, тобто використовують переваги партнерських взаємозв'язків для гармонізації взаємодії в процесі суспільного відтворення.

Таке розуміння дає нам можливість не лише розгляду й опису зовнішніх процесів, що мають

місце на поверхні соціальної системи та зумовлюються винятково впливом зовнішнього середовища. Поза увагою не залишаються питання про те, звідки беруться нові учасники з уже необхідними властивостями, де знаходиться джерело постійного генерування й прискорення руху зовнішнього середовища, що не зводиться до формально-логічних міркувань щодо значення конкуренції або «тяжіння будь-якої системи до хаосу» тощо.

У запропонованій моделі всебічно розглядається взаємозв'язок внутрішніх чинників і зовнішніх умов розвитку соціальної системи, тобто практично цілком використовується розуміння розширеного суспільного відтворення як гармонійно врівноважених та узгоджених, базованих на раціональних засадах процесів виробництва-споживання, соціалізації, суспільного й індивідуального життя тощо.

На наше переконання, лише в такому розумінні процеси самоорганізації, доведені до рівня суспільної форми руху, можуть розкрити свою сутність та отримати природне місце в системі розвитку всезагальних суспільних взаємозв'язків. Наприклад, соціальна група, держава, суспільство виникають унаслідок розділення первісної тотожності (*протоінтегрованого*) завдяки процесам виокремлення, абстрагування, відчуження із сукупності існуючих зв'язків (*диференційоване*) та подальшого відновлення (відтворення) цих зв'язків на новому рівні цілісності, всебічності й істинності (*інтегроване*).

Висновки і пропозиції. Таким чином, заперечення суб'єкт-об'єктних відносин, розуміння необхідності скасування меж суспільних форм організації діяльності, перехід від інсорсингового до аутсорсингового типу зв'язку та далі до віртуальної інтеграції соціальної системи є ілюстрацією сучасного розвитку й процесів самоорганізації в напрямі *мережування*, скасування існуючих меж, актуалізації властивості *мережовості* та виникнення *мережива як організаційної форми процесів самоорганізації*.

Саме ці процеси знаходять зовнішній прояв у значних темпах розвитку так званих мережевих соціальних систем і «сітьових» структур, які за рахунок сучасних технологій перетворення, обробки й трансляції інформації, обміну здобутим знанням і досвідом пізнання поступово витісняють старі економічні, соціальні, політичні утворення суспільного життя.

Тому саме методологічне підґрунтя *моделі опису процесів самоорганізації соціальних*

систем, у якій процес саморозвитку соціальної системи ставиться в залежність від змін зовнішніх умов і внутрішніх чинників, відтворюються динаміка, ритміка й архітектоніка процесів самоорганізації, стає основою відповідних інструментів управління суспільними системами та суспільним розвитком загалом, базою відповідних методичних підходів щодо їх застосування.

За результатами дослідження динаміки, ритміки й архітектоніки процесів суспільного розвитку, типових організаційних форм процесів суспільного відтворення, їх властивостей і характерних особливостей визначено специфічні вимоги, які висуваються до механізму організації/самоорганізації соціальних систем, а також відповідні організаційні форми управління й моделі прийняття рішень. Зокрема, *модель опису процесів самоорганізації соціальних систем* легко адаптується до рівня *моделі управління суспільним розвитком*. Остання виступає засобом управління та практичного втілення відповідних рішень: суспільний простір розділено на декілька умовних областей-секторів, у яких узагальнюється застосування відповідних цільових установок і стратегічних альтернатив процесів, сукупності параметрів та показників організаційно-економічного механізму самоорганізації.

Одним з ефективних типів управління процесами організації/самоорганізації в сучасному нестабільному й невизначеному зовнішньому середовищі є *параметричне адаптивне управління за результатами з елементами раннього попередження*, яке може бути реалізоване на відповідних рівнях державного управління. Тому на базі запропонованої моделі рекомендовано власний підхід щодо розробки *стратегії розвитку соціальної системи*, який забезпечує діагностику системи управління на основі зацікавленості суб'єктів соціальної системи, розвиток на основі погодження цілей усіх учасників відповідно до умов зовнішнього середовища та належний рівень контролю за процесами самоорганізації через низку параметрів і показників організаційно-економічного механізму самоорганізації. Це потребує подальшого вдосконалення та практичного застосування.

Список використаної літератури:

1. Ансофф И. Новая стратегия / И. Ансофф ; пер. с англ. под ред. Ю. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
2. Батищев Г. Неисчерпаемые возможности и границы применения категории деятельности /

- Г. Батищев // Деятельность: теория, методология, проблемы. – М., 1990. – С. 23–35.
3. Босенко В. Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогическим проблемам философии / В. Босенко. – К. : Всеукраинский союз рабочих, 2004. – 352 с.
4. Босенко В. Всеобщая теория развития / В. Босенко. – К., 2001. – 470 с.
5. Болотов С. Развитие управления – фактор обновления / С. Болотов. – Сыктывкар : Коми книжное издательство, 1991. – 197 с.
6. Вебер М. Избранное. Образование общества / М. Вебер. – пер. с нем. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.
7. Герасимчук В. Развитие предприятия: диагностика, стратегия, эффективность : [монография] / В. Герасимчук. – К. : Вища школа, 1995. – 265 с.
8. Друкер П. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / П. Друкер. – пер. с англ. – М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 336 с.
9. Злотина М. Диалектика / М. Злотина ; отв. ред. Ю. Мелков. – К. : ПАРАПАН, 2008. – 264 с.
10. Иванов В. Человеческая деятельность – познание – искусство / В. Иванов. – К. : Наукова думка, 1977. – 251 с.
11. Ильенков Э. Об идолах и идеалах / Э. Ильенков. – М. : Наука, 1968. – 319 с.
12. Иноземцев В. Пределы «догоняющего» развития / В. Иноземцев. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2000. – 295 с.
13. Канарский А. Диалектика эстетического процесса / А. Канарский. – К., 2008. – 380 с.
14. Лифшиц М. В мире эстетики: статьи 1969–1981 гг. / М. Лифшиц. – М. : Изобразительное искусство, 1985. – 317 с.
15. Новиков Б. Двадцать шесть тезисов об управлении и власти / Б. Новиков // Сучасні проблеми управління : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 листопада 2009 р.). – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – С. 82–84.
16. Новіков Б. Творчість як спосіб здійснення гуманізму / Б. Новіков. – К. : НТУУ «КПІ», 1998. – 310 с.
17. Науменко Л. Матеріалізм і постмодернізм / Л. Науменко // «Матеріалізм та емпіріокритицизм» – шедевр світової філософської думки : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27–28 листопада 2008 р.). – К. : НТУУ «КПІ», 2008. – С. 159–160.
18. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
19. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – пер. с англ. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 560 с.
20. Турен А. Возвращений человека действующего. Очерк социологии / А. Турен. – М. : Научный мир, 1998. – 204 с.

21. Тульчинська С. Управління у сфері освіти і науки як фактор забезпечення сталого розвитку держави та регіонів : [монографія] / С. Тульчинська, А. Мельниченко, О. Акімова. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 352 с.
22. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М.: Мир, 1985. – 236 с.
23. Goold M. Corporate-Level Strategy / M. Goold, A. Campbell, M. Alexander. – New York: John Wiley & Sons, Inc., 1984. – 200 p.
24. Porter M. Competition in Global Industries: A Conceptual Framework / M. Porter // Competition in Global Industries / M. Porter (ed.). – Harvard: Business School Press, 1986. – P. 56.
25. Prahalad C. The Multi-national Mission: Balancing Local Demands and Global Vision / C. Prahalad, Y. Doz. – New York: The Free Press, 1996. – 175 p.
26. Rumelt R. Diversification Strategy and Profitability / R. Rumelt // Strategic Management Journal. – 1982. – Vol. 3. – P. 359–369.
27. Seth A. Value Creation in Acquisitions: A Re-examination of Performance Issues / A. Seth // Strategic Management Journal. – 1990. – Vol. 11. – P. 99–115.
-

Богачев Р. М. Механизмы управления процессами самоорганизации социальных систем

Новое основное общественное отношение в формате диалога, сотрудничества как основа субъект-субъектных взаимоотношений, полифония субъект-субъектных взаимоотношений в сфере «живого общения» становятся основой формирования новых подходов и механизмов самоорганизации общественных систем и общественного развития в целом. Предложенная методологическая основа модели описания процессов самоорганизации общественных систем становится основанием для наработки соответствующих инструментов управления общественными системами и общественным развитием в целом. Теоретическая доработка и практическое внедрение предложенного подхода к разработке стратегии развития-самоорганизации общественной системы обосновывает дальнейшее направление научного поиска – механизмы и практику самоорганизации в направлении гармонизации ее сущности и форм процессов общественного развития.

Ключевые слова: развитие, общественная система, интеграция, дезинтеграция, модель, кружево взаимосвязей и отношений.

Bogachev R. The management mechanisms of the self-organization of the social systems

New basic social relation in the format of the dialogue and cooperation as the basis of subject-subject relationship, the polyphony of subject-subject relations in the sphere of “live communication” become the basis for the formation of new approaches and mechanisms of self-organization of social systems and social development as a whole. The proposed methodological basis of the model describing the processes of self-organization of social systems becomes the basis for producing the corresponding social systems management tools, and social development as a whole. The theoretical refinement and practical application of this approach to the development of the strategy of development of self-organizing social system justifies the future direction of scientific research – the mechanisms and practices of self-organization in the harmonization of its essence and forms of social development processes.

Key words: development, social system, integration, disintegration, model, lace of interactions and relationships.